

Πτυχές της Γαλλικής Τεχνικής Νομοθεσίας με έμφαση στο Χάρτη του Περιβάλλοντος

Μαρία Ρομπόκα

Μηχανικός Μεταλλείων-Μεταλλουργός ΕΜΠ

και Μεταπτ. Φοιτήτρια ΔΧΤ/ΣΘΕΤ, ΕΑΠ

mrompoka@hotmail.com, std090964@ac.eap.gr

Αντώνιος Μανιάτης

Δρ. Δημοσίου Δικαίου

και Μέλος ΣΕΠ ΔΧΤ/ΣΘΕΤ ΕΑΠ

maniatitis@dikaio.gr, maniatitis.antonios@ac.eap.gr

Περίληψη – Στην παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζεται ο καινοτόμος γαλλικός Χάρτης του Περιβάλλοντος και το δικαίωμα του ανθρώπου στο νερό. Διερευνάται η υπόθεση εργασίας, καθώς εικάζουμε ότι η θεωρία της γαλλικής νομικής επιστήμης έχει λειτουργήσει εποικοδομητικά έναντι της γαλλικής νομολογίας στα ζητήματα του περιβάλλοντος. Εξετάζεται αν η συνταγματική κατοχύρωση του Χάρτη του Περιβάλλοντος στο Γαλλικό Σύνταγμα ήταν αναγκαία ή όχι, ενώ γίνεται αναφορά και στις αρχές του Γαλλικού Δικαίου του Περιβάλλοντος αλλά και στην ενσωμάτωσή τους στην ελληνική έννομη τάξη. Επεξηγηματικά παραδείγματα δείχνουν τον τρόπο με τον οποίο ο νομοθέτης και ο δικαστής αντιμετωπίζουν τα πολύπλοκα ζητήματα περιβάλλοντος με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του συνόλου της κοινωνίας. Η διπλωματική εργασία ολοκληρώνεται με συμπεράσματα πάνω στον τρόπο που αντιμετωπίζει η γαλλική νομική θεωρία το Χάρτη του Περιβάλλοντος και αν τελικά η θεωρία της γαλλικής νομικής επιστήμης έχει λειτουργήσει εποικοδομητικά έναντι της γαλλικής νομολογίας στα ζητήματα του περιβάλλοντος.

Λέξεις-Κλειδιά: Δίκαιο Περιβάλλοντος, Χάρτης Περιβάλλοντος, Δικαίωμα στο Νερό, γαλλική νομολογία, γαλλική νομική θεωρία

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στον 21^ο αιώνα τα δικαιώματα στο περιβάλλον είναι εξίσου σημαντικά όπως τα κλαστικά ανθρώπινα (ατομικά και πολιτικά)

δικαιώματα (Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη - 1789) και τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα (προοίμιο Συντάγματος - 1946). Πρόκειται για δικαιώματα 3^{ης} γενιάς, τα οποία τίθενται σε επίσημη διακήρυξη στο κοινωνικό σώμα, ώστε να υπενθυμίζονται σε όλους αδιάκοπα τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις τους, καθώς επίσης λαμβάνουν υψηλό επίπεδο προστασίας (τουλάχιστον στη θεωρία).

Η Γαλλία έχει αναπτύξει μια κουλτούρα ιδιαίτερης ευαισθησίας για το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Είναι μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών που έχουν τεθεί στην πρωτοπορία του συνταγματισμού για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η προστασία του περιβάλλοντος και το δικαίωμα στο περιβάλλον συνδέεται με τον καθορισμό χρήσεων γης, τη θέσπιση κατώτατων ορίων και την ανάπτυξη αρχών, η σημασία των οποίων είναι ιδιαίτερα υψηλή. Η προστασία του δικαιώματος στο περιβάλλον συνεπάγεται και την ουσιαστική διασφάλιση του δικαιώματος στο νερό, αφενός ως αγαθού απαραίτητου για τον άνθρωπο και, αφετέρου ως φυσικού πόρου, τμήματος του οικοσυστήματος.

Το γαλλικό συνταγματικό δίκαιο, παρά το γεγονός ότι περιέχει πολλές διατάξεις σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, εντούτοις δεν μπορεί να αντιμετωπίσει εξ ολοκλήρου το σύνολο των ζητημάτων. Το δίκαιο του περιβάλλοντος ασκείται τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο και βασίζεται σε ηθικές και πολιτικές αρχές, οι οποίες εκφράζουν τη γενικότερη αντίληψη ότι η προστασία του περιβάλλοντος είναι γενικού και δημοσίου συμφέροντος.

Ο Χάρτης του Περιβάλλοντος, που εγκρίθηκε από το κοινοβούλιο το 2005 με συντριπτική πλειοψηφία, έχει οδηγήσει σε μια προσθήκη στο πρώτο εδάφιο του προοιμίου του Συντάγματος, κατά το οποίο «Ο γαλλικός λαός διακηρύσσει επίσημα την πρόσδεσή του στα Δικαιώματα του ανθρώπου και στις αρχές της εθνικής κυριαρχίας όπως αυτές καθορίζονται στη Διακήρυξη του 1789, επιβεβαιωμένη και συμπληρωμένη από το προοίμιο του Συντάγματος του 1946, όπως επίσης στα δικαιώματα και καθήκοντα καθορισμένα στο Χάρτη του Περιβάλλοντος του 2005».

Με το Χάρτη του Περιβάλλοντος η Γαλλία χαρακτηρίζεται πρωτοπόρος, καθώς είναι η πρώτη χώρα που έδωσε συνταγματική ισχύ στο δικαίωμα στο περιβάλλον και ταυτόχρονα σε ένα σύνολο θεμελιωδών αρχών. Από την 1/3/2005, όταν και καθιερώθηκε συνταγματικά ο Χάρτης του Περιβάλλοντος, οι θεμελιώδεις αρχές της προστασίας περιβάλλοντος καθορίζονται από το νόμο.

Σκοπός της ΜΔΕ είναι να διερευνηθεί αν τελικά η θεωρία της γαλλικής νομικής επιστήμης έχει λειτουργήσει εποικοδομητικά έναντι της γαλλικής νομολογίας στα ζητήματα του περιβάλλοντος.

II. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Αρχικά διαμορφώνεται η προς διερεύνηση υπόθεση εργασίας. Εικάζουμε ότι η θεωρία της γαλλικής νομικής επιστήμης έχει λειτουργήσει εποικοδομητικά έναντι της γαλλικής νομολογίας στα ζητήματα του περιβάλλοντος.

Για τη διερεύνηση της υπόθεσης εργασίας και προκειμένου να εξεταστεί αν επαληθεύεται ή όχι, γίνεται βιβλιογραφική ανασκόπηση σε βιβλία, άρθρα σχετικά με το δίκαιο του περιβάλλοντος στη Γαλλία, το Χάρτη του Περιβάλλοντος και το δικαίωμα στο νερό, καθώς και σε διπλωματικές εργασίες και δικαστικές αποφάσεις με στόχο να εξαχθούν ουσιαστικά συμπεράσματα για τον πρωτοποριακό Χάρτη του Περιβάλλοντος, με έμφαση στη συστηματοποίηση, στην τεκμηρίωση και στη νομολογία.

Επιπροσθέτως, αρκετά επεξηγηματικά παραδείγματα, τα οποία είναι αναπόσπαστο μέρος της διπλωματικής εργασίας, δείχνουν τον τρόπο με τον οποίο ο νομοθέτης και ο δικαστής αντιμετωπίζουν τα πολύπλοκα ζητήματα

περιβάλλοντος με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του συνόλου της κοινωνίας.

Τέλος, γίνεται συγκριτική αξιολόγηση των βασικών θέσεων διαφόρων νομικών συγγραφέων.

III. ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Σε αυτό το μέρος παρουσιάζονται κάποια επιλεγμένα αποτελέσματα της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας.

Ως περιβάλλον νοείται το σύνολο των φυσικών και τεχνητών στοιχείων εντός των οποίων εκτυλίσσεται η ανθρώπινη ζωή. Σε γενικές γραμμές, το περιβάλλον περιλαμβάνει τρία στοιχεία: α) τη φύση (φυτικοί και ζωικοί οργανισμοί), β) τους φυσικούς πόρους (νερό, αέρας, έδαφος, ορυκτά) και γ) τα μνημεία και τα τοπία.

Το δίκαιο του περιβάλλοντος αποτελείται από διάσπαρτα κείμενα του διεθνούς περιβαλλοντικού δικαίου, της κοινοτικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας, της εθνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας, από πολυάριθμες νομικές διατάξεις και διατάγματα εφαρμογής που αφορούν διάφορους τομείς του περιβάλλοντος (προστασία της φύσης, ρύπανση, οχλήσεις, τεχνολογικοί κίνδυνοι, φυσικές τοποθεσίες, μνημεία και τοπία), οργανωμένες κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να προκύπτει νομοθεσία συγκεκριμένη και πλήρης.

Το δίκαιο του περιβάλλοντος καλύπτει τρία βασικά ζητήματα: 1) την προστασία της φύσης και των φυσικών πόρων, 2) την προστασία των τόπων και τοπίων και 3) τον αγώνα για την καταπολέμηση της ρύπανσης και των οχλήσεων. Η φύση του δικαίου του περιβάλλοντος είναι τόσο αμυντική όσον αφορά στην προστασία του περιβάλλοντος, όσο και επιθετική, επιβάλλοντας κυρώσεις στις όποιες περιβαλλοντικές παραβάσεις υποβαθμίζουν την ποιότητα του περιβάλλοντος, αποσκοπώντας τελικά στην επίτευξη ισορροπίας ανάμεσα στον άνθρωπο και το περιβάλλον.

Η δημιουργία του δικαίου του περιβάλλοντος συνδέεται άμεσα με τη συμπεριφορά και τις ανησυχίες των κοινωνιών. Η βιομηχανική επανάσταση επηρεάζει τη σχέση ανθρώπου-περιβάλλοντος και συνέπεια αυτής αποτελεί η εμφάνιση των πρώτων κινημάτων και οργανώσεων για την προστασία της φύσης, των τοπίων και των ιστορικών μνημείων.

Η μελέτη της ιστορικής και χρονικής εξέλιξης του δικαίου του περιβάλλοντος μπορεί να συνεισφέρει στον εκσυγχρονισμό των παλαιών νομικών πράξεων, καθώς και στην εγκαθίδρυση νέων, οι οποίες θα λαμβάνουν υπόψη τη συμπληρωματικότητα των αγαθών και την αλληλεξάρτηση των μορφών χρήσης των φυσικών πόρων.

Για τη διαμόρφωση αυτού του κλάδου χρησιμοποιούνται γραπτές και μη γραπτές πηγές. Γραπτές πηγές καλούνται οι νομικές διατάξεις που αφορούν στη διαχείριση, τη χρήση και την προστασία του περιβάλλοντος, την πρόληψη και την καταστολή των περιβαλλοντικών ζημιών (ιδιαίτερα της ρύπανσης) και την αποζημίωση των θυμάτων για περιβαλλοντικές ζημιές.

Στη Γαλλία η ιεραρχία των νομικών διατάξεων ακολουθεί την εξής πυραμίδα: Σύνταγμα > Νόμοι > Κανονισμοί. Στους κανονισμούς υπάρχει ιεραρχία. Στην κορυφή βρίσκονται τα νομοθετικά διατάγματα, ακολουθούν οι αποφάσεις και στη βάση είναι οι εγκύκλιοι, οι οδηγίες και οι κατευθυντήριες οδηγίες.

Στις μη γραπτές πηγές εντάσσονται η νομολογία και οι γενικές αρχές δικαίου, οι οποίες συμβάλλουν σημαντικά στην ερμηνεία των κειμένων, καθώς και στο να καλυφθούν πιθανά κενά στο γραπτό δίκαιο.

Πέραν της συνταγματικής κατοχύρωσης του δικαίου του περιβάλλοντος και της πληθώρας των νομικών διατάξεων που υπάρχουν σ' αυτό, για την επίλυση των προβλημάτων περιβαλλοντικής φύσης που προκύπτουν στην καθημερινότητα, καθοριστικός παράγοντας είναι η ικανότητα των δικαστών να παίρνουν τις βέλτιστες κατά περίπτωση αποφάσεις.

Στο δίκαιο του περιβάλλοντος ενσωματώνονται οι εξής αρχές: η αρχή της αναλογικότητας, η αρχή της προφύλαξης, η αρχή της πρόληψης, η αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει", η αρχή της ενσωμάτωσης, η αρχή της αειφόρου ανάπτυξης, η αρχή της πληροφόρησης και η αρχή της συμμετοχικής δημοκρατίας.

Η αρχή της αναλογικότητας άλλοτε περιορίζει την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής πολιτικής και των αρχών της στο όνομα της προστασίας δημόσιων και ιδιωτικών συμφερόντων που απειλούνται και άλλοτε προστατεύει τα οικολογικά συμφέροντα από τις καταχρήσεις που διαπράττονται κατά την

άσκηση πολιτικών που επιδιώκουν ανταγωνιστικούς στόχους. Στην ελληνική έννομη τάξη, η αρχή της αναλογικότητας κατοχυρώνεται ρητά στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος 1975/1986/2001/2008 με την αναθεώρηση του 2001.

Η αρχή της προφύλαξης (άρθρο 5 του Χάρτη του Περιβάλλοντος) ορίζει ότι όταν μια δραστηριότητα απειλεί το περιβάλλον ή την ανθρώπινη υγεία, πρέπει να λαμβάνονται μέτρα, ακόμα και αν η σχέση αιτίας - αποτελέσματος δεν έχει τεκμηριωθεί επιστημονικά. Η λήψη περιοριστικών μέτρων καθίσταται αναγκαία και για οικονομικούς λόγους (περιορισμός κόστους), ενώ στην περίπτωση που κάποια δραστηριότητα ενέχει σοβαρούς τεχνοοικονομικούς κινδύνους, οι οποίοι δε μπορούν να αποφευχθούν, ίσως είναι προτιμότερη η εγκατάλειψή της.

Η αρχή της προφύλαξης εστιάζει όχι μόνο στην εκτέλεση ή όχι μιας δραστηριότητας βάσει ρίσκου, αλλά στις επιπτώσεις της και στη δυσκολία αναστρεψιμότητας της όποιας βλάβης αυτή προκαλεί στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Κατά συνέπεια, η προφυλακτική συμπεριφορά ανάγεται τόσο στο χρόνο της απόφασης όσο και στο χρόνο επέλευσης της βλάβης.

Στην Ελλάδα η αρχή της προφύλαξης δεν περιλαμβάνεται σε εθνικές νομικές διατάξεις, πέραν εκείνων που ενσωματώνουν το κοινοτικό δίκαιο.

Η αρχή της πρόληψης είναι ο πυρήνας του δικαίου του περιβάλλοντος, καθώς είναι προτιμότερο τόσο από οικολογικής όσο και από οικονομικής άποψης να προλαμβάνεται η εμφάνιση των βλαβών του περιβάλλοντος παρά να αντιμετωπίζονται θεραπευτικά ή διορθωτικά εκ των υστέρων. Δεν τίθεται θέμα αποκατάστασης της βλάβης αφού έχει εκδηλωθεί. Η αρχή της πρόληψης απαιτεί τη λήψη μέτρων για την αποφυγή βλαβών πριν καν συμβούν.

Το Ελληνικό Σύνταγμα επιβάλλει όχι μόνο την επανόρθωση της βλάβης, αλλά και την υποχρέωση της πολιτείας για τη λήψη προληπτικών μέτρων προκειμένου για την προστασία του περιβάλλοντος (αρ. 24 §1 εδ. β'). Το βασικό μέσο για την πραγματοποίηση της προληπτικής δράσης των κρατικών οργάνων με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος είναι οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ).

Σύμφωνα με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας καλείται να πραγματοποιήσει εκείνος που επιβάρυνε το περιβάλλον και όχι το σύνολο της κοινωνίας. Συγκεκριμένα, καλείται να αναλάβει είτε το κόστος εξουδετέρωσης της βλάβης, είτε το κόστος για μελλοντική αποφυγή της, είτε να καταβάλει αντισταθμιστικά ποσά για τη βλάβη που προξένησε.

Μέσω της αρχής της ενσωμάτωσης, η περιβαλλοντική προστασία υπεισέρχεται σε κάθε τομέα της ευρωπαϊκής πολιτικής, προκειμένου να εξουδετερώσει τυχόν αρνητικά αποτελέσματα στο οικοσύστημα, ενώ το περιβάλλον ανάγεται σε ιδιαίτερο έννομο αγαθό που τα ευρωπαϊκά όργανα υποχρεούνται να προστατεύουν κατά τη χάραξη των πολιτικών.

Ως αρχή της αειφόρου ανάπτυξης ορίζεται η γενική αρχή δικαίου που επιτάσσει τη διαχείριση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων με τέτοιο τρόπο, ώστε να διασφαλίζεται η εις το διηνεκές διατήρησή τους για τις μελλοντικές γενιές. Η εν λόγω αρχή βρίσκει τη νομική της βάση τόσο στο διεθνές και στο ευρωπαϊκό δίκαιο όσο και στο ελληνικό Σύνταγμα και στην εθνική περιβαλλοντική νομοθεσία.

Κοινώς αποδεκτή είναι η αναγνώριση εντός της ανωτέρω αρχής τριών πυλώνων, της οικονομικής μεγέθυνσης, της κοινωνικής συνοχής και της περιβαλλοντικής προστασίας, από την ισότιμη προώθηση των οποίων θα πραγματωθεί τελικά η οικονομική μεγέθυνση με χαρακτηριστικά αειφορίας.

Σύμφωνα με την αρχή της συμμετοχικής δημοκρατίας, κάθε άτομο πρέπει να έχει τη δυνατότητα συμμετοχής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, με τα Κράτη από την πλευρά τους να ενθαρρύνουν και να διευκολύνουν τη συμμετοχή του κοινού, θέτοντας στη διάθεσή του τις όποιες απαραίτητες πληροφορίες (αρχή της πληροφόρησης).

Ο Γαλλικός Χάρτης του Περιβάλλοντος αποτελείται από 10 άρθρα. Το άρθρο 1 αφορά στο δικαίωμα του ανθρώπου σε ένα ισορροπημένο και με σεβασμό στην υγεία περιβάλλον. Σύμφωνα με το άρθρο 2 κάθε άτομο έχει την υποχρέωση να συμμετέχει στην προστασία και τη βελτίωση του περιβάλλοντος. Στο άρθρο 3 εισάγεται το καθήκον της πρόληψης. Το άρθρο 4 έχει ως αντικείμενο την

απόδοση ευθυνών σε όσους διέπραξαν περιβαλλοντικές ζημιές και εισάγεται η αρχή της πρόληψης και περιορισμού των περιβαλλοντικών ζημιών. Στο άρθρο 5 εισάγεται η αρχή της προφύλαξης, η οποία μεταξύ των βασικών αρχών του δικαίου του περιβάλλοντος είναι εκείνη για την οποία υπήρξαν οι περισσότερες διενέξεις. Στο άρθρο 6 γίνεται αναφορά στην αειφόρο ανάπτυξη, η οποία δεν είναι ούτε αρχή, ούτε δικαίωμα, ούτε υποχρέωση αλλά συνταγματικός στόχος. Στο άρθρο 7 εισάγονται η αρχή της πληροφόρησης και η αρχή της συμμετοχικής δημοκρατίας. Το άρθρο 8 σχετίζεται με την εκπαίδευση και κατάρτιση, οι οποίες συμβάλλουν στην άσκηση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που ορίζει ο Χάρτης. Το άρθρο 9 αναφέρεται στη συμβατότητα της έρευνας και της καινοτομίας με το περιβάλλον (ερευνητικά προγράμματα). Στο άρθρο 10 υπενθυμίζεται η ευρωπαϊκή και διεθνής διάσταση που πρέπει να υπάρχει σε κάθε περιβαλλοντική πολιτική.

Στο Χάρτη γίνεται αναφορά στα δικαιώματα των πολιτών. Πέραν όμως των δικαιωμάτων, απαριθμούνται και οι υποχρεώσεις τους που σχετίζονται με τη συμπεριφορά τους, προκειμένου να επιτευχθεί η διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος, η αποκατάσταση των ζημιών και η ελαχιστοποίηση των αρνητικών αλληλεπιδράσεων με το οικοσύστημα.

Η ύπαρξη νομοθετικών διατάξεων που ενσωματώνουν τις αρχές του Χάρτη του Περιβάλλοντος, δίνει τη δυνατότητα στους προσφεύγοντες στα δικαστήρια να τις επικαλεστούν ευθέως εναντίον οποιασδήποτε διοικητικής απόφασης. Όταν υπάρχει διαφωνία της διάταξης με το Χάρτη του Περιβάλλοντος, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μόνο οι διατάξεις εκείνες που δεν αντίκεινται στις αρχές που αναφέρονται στο Χάρτη.

Ο εκάστοτε δικαστής προκειμένου να εγγυηθεί την ευρεία εφαρμογή των διοικητικών πράξεων που στηρίζονται στα άρθρα του Χάρτη, λαμβάνει υπόψη όλους τους κανονισμούς και τη νομολογία, που προορίζονται για την εφαρμογή των συνταγματικών αρχών του Χάρτη.

Η συνταγματική κατοχύρωση του Χάρτη προκαλεί όχι μόνο ενθουσιασμό αλλά και δυσπιστία. Εγείρονται προβληματισμοί σχετικά με τη σωστή χρήση του Χάρτη, την εξέλιξή του, τα νέα δικαιώματα και τους κινδύνους, καθώς

πρόκειται για μεταρρύθμιση που αποσκοπεί στην εξέλιξη της ανθρωπότητας και επηρεάζει παρόν και μέλλον.

Ο δεσμευτικός χαρακτήρας του Χάρτη δεν αμφισβητείται, η αρχή της προφύλαξης αποτελεί όμως πεδίο διαφωνιών ως προς την ορθή της χρήση.

Απόρροια, στο πλαίσιο διαρκούς βελτίωσης του Χάρτη, είναι η Στρογγυλή Τράπεζα για το Περιβάλλον (Grenelle Περιβάλλον), καθώς και οι νόμοι Grenelle 1 και Grenelle 2.

Τα δικαστήρια άμεσα άρχισαν να λαμβάνουν υπόψη το Χάρτη του Περιβάλλοντος στο πλαίσιο της επίλυσης διαφορών σε περιβαλλοντικά ζητήματα. Ωστόσο, δεν έλειψαν και προσφυγές που απώτερο σκοπό είχαν την προάσπιση προσωπικών συμφερόντων και όχι την προστασία του περιβάλλοντος.

Το τρίτης γενιάς δικαίωμα στο νερό συνδέεται ιδιαίτερα με την αρχή της αειφορίας και τα δικαιώματα της τέταρτης γενιάς, τα σχετικά με τον κόσμο των ζώων και τη βιοποικιλότητα, ενώ η νομική έννοια της προστατευόμενης κληρονομιάς έχει διευρυνθεί ιδιαίτερα, περιλαμβάνοντας την άγρια χλωρίδα και πανίδα, που και αυτές εξαρτώνται από το νερό.

Η αναγνώριση του δικαιώματος στο νερό αποτελεί κάτι περισσότερο από ζήτημα νομικού ορισμού. Αποτελεί ορισμό μιας υποχρέωσης, η οποία απαιτεί από τις κυβερνήσεις και τη διεθνή κοινότητα να βοηθήσουν όσους υποφέρουν από τη λειψυδρία και να βελτιώσουν το επίπεδο ζωής τους. Ωστόσο, δεν υπάρχει δεσμευτικό κείμενο που να κατοχυρώνει το ανθρώπινο δικαίωμα στο νερό, ενώ αποσπασματική και κατακερματισμένη είναι η θεμελίωση αυτού του δικαιώματος μέσα από νομικά κείμενα και νομολογιακά παραδείγματα που διασφαλίζουν άλλα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα.

Ο νόμος του ύδατος, διαμέσου του άρθρου L.214-3 του Χάρτη του Περιβάλλοντος, δημιουργεί διοικητική αστυνόμευση των έργων που επηρεάζουν την προϋπάρχουσα υδραυλική ποιότητα ή ποσότητα. Ο διοικητικός δικαστής θα εκπληρώνει πιο αποδοτικά το προφυλακτικό του έργο χάρη σ' ένα κανονιστικό υλικό, το οποίο έχει πλέον συνταγματοποιηθεί.

Στις υποχρεώσεις του Κράτους εμπίπτει η εξασφάλιση πόσιμου νερού σε κάθε οικογενειακή εστία για λόγους άμεσης ανάγκης επιβίωσης. Παράλληλα, οι δημόσιες πολιτικές

πρέπει να αποβλέπουν στην εξασφάλιση όχι μόνο της επάρκειας, αλλά και της καλής ποιότητας του νερού.

Στη Γαλλία, οι ιδιωτικές επιχειρήσεις είναι εκείνες που κυρίως ελέγχουν την παγκόσμια αγορά ύδατος, διαπίστωση που όμως δεν ισχύει για το Δήμο Παρισίων, ο οποίος τα τελευταία χρόνια παρέχει την υπηρεσία ύδρευσης χωρίς τη διαμεσολάβηση ιδιωτών παρόχων.

Ο προσδιορισμός του νερού ως κοινωνικού αγαθού ή ως εμπορεύματος είναι θεμελιώδους σημασίας, διότι υπαγορεύει ευθέως τη δυνατότητα δημόσιας ή ιδιωτικής διαχείρισής του. Τα αποτελέσματα ερευνών που προκύπτουν από συγκεκριμένες εφαρμογές διαφορετικών μοντέλων διαχείρισης σε πολλές και διαφορετικές χώρες του κόσμου, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το νερό είναι κοινωνικό αγαθό.

Την 1^η Ιανουαρίου 2016 τέθηκαν σε ισχύ οι 17 Στόχοι (SDG's) της Ατζέντας για την Αειφόρο Ανάπτυξη ως το 2030. Ο στόχος 6 της Ατζέντας αφορά στο νερό και προκρίνει την εξασφάλιση της διαθεσιμότητας και της αειφόρου διαχείρισης του νερού και της υγιεινής για όλους.

IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα περιβαλλοντικά ζητήματα βρίσκονται στην πρώτη γραμμή των ανησυχιών της σημερινής κοινωνίας. Η εμφάνιση προηγμένων τεχνολογιών χρήσιμων για την ανθρωπότητα αλλά καταστροφικών για το περιβάλλον χρήζει ιδιαίτερης προσοχής. Η αλόγιστη παραγωγή υλικών αγαθών, αγνοώντας τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις, δεν μπορεί να συνεχιστεί χωρίς να προκαλέσει σοβαρά προβλήματα στο περιβάλλον.

Η προάσπιση του περιβάλλοντος διαβίωσης στη σημερινή υπέρ το δέον βιομηχανοποιημένη κοινωνία αποτελεί επείγουσα προτεραιότητα για την ανθρωπότητα. Το δίκαιο του περιβάλλοντος προσπαθεί να βρει λύσεις μέσω κατάλληλων κανονιστικών διατάξεων σε βάθος χρόνου, καθώς για να είναι αποτελεσματικό πρέπει οι λύσεις που προτείνονται να μην αφορούν στο παρόν αλλά να έχουν προοπτική μέλλοντος. Η σε βάθος χρόνου προσέγγιση είναι απαραίτητη μιας και δίνει έμφαση στην πρόληψη.

Ο Χάρτης του Περιβάλλοντος έχει άμεσες επιπτώσεις στο εσωτερικό δίκαιο της Γαλλίας, στο σύνολο δηλαδή των κανόνων που

ρυθμίζουν τις εντός της επικράτειας σχέσεις (Πολιτείας-πολιτών και μεταξύ πολιτών).

Ασάφειες εμφανίζονται σε αρκετά άρθρα του Χάρτη, ο οποίος άλλωστε έχει έντονα περιοριστικό χαρακτήρα. Παρ' όλα αυτά, η συνταγματική του κατοχύρωση προσδίδει περαιτέρω εδραίωση και επιρροή στο δίκαιο του περιβάλλοντος.

Πρόκειται ξεκάθαρα για θεμελιώδες επίτευγμα με επιρροή αναπόφευκτη και μη αναστρέψιμη.

Ταυτόχρονα, η περιβαλλοντική δυναμική που αναπτύσσεται από τους δικαστές οδηγεί στο μετασχηματισμό της φιλοσοφίας της κοινωνίας, σε σωτήρια κανονιστικά πρότυπα.

Ο Χάρτης θα μπορούσε να δώσει την ευκαιρία στο Συνταγματικό Συμβούλιο να γίνει θεματοφύλακας των περιβαλλοντικών αγαθών, καθώς στηριζόμενο στα άρθρα 1 και 2, θα μπορούσε να κρίνει ότι είναι καθήκον των αρχών να μην υποχωρούν σε βάρος της προστασίας του περιβάλλοντος. Εν γένει, το περιβάλλον λόγω της ιδιαίτερης φύσης του και της σύνδεσής του με το μέλλον της ανθρωπότητας θα πρέπει να καταλαμβάνει εξέχουσα θέση σε παγκόσμιο, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, ατομικά και συλλογικά.

Αναφορικά με το δικαίωμα στο νερό, οι προσπάθειες των κρατών και των διεθνών οργανισμών για τη θέσπισή του σ' ένα διεθνές δεσμευτικό κείμενο πρέπει να αυξηθούν, έτσι ώστε να αναγνωρισθεί το έννομο συμφέρον στο δημόσιο διεθνές δίκαιο για το δικαίωμα στο νερό, όπως αναγνωρίζεται στην καθημερινότητα η ζωτική σημασία του ύδατος για τον άνθρωπο.

Η πολυδιάστατη φύση του νερού απαιτεί ενιαία προσέγγιση της διαχείρισής του, κατά την οποία καθεμία από τις εκφάνσεις του θα προβάλλεται χωρίς να επιβάλλεται στις υπόλοιπες, με αποτέλεσμα την ολοκληρωμένη και συνολική αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανακύπτουν.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμές ευχαριστίες εκφράζονται στον επιβλέποντα της ΜΔΕ κ. Αντώνιο Μανιάτη για την αμέριστη βοήθεια του και συμπαράστασή του σε όλη τη διάρκεια εκπόνησής της, καθώς και στη Β' Επιβλέπουσα κ. Παναγιώτα Κατσακιώρη για τη σημαντική συμβολή της προκειμένου η ΜΔΕ να τελειοποιηθεί.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Carton, O. (2005). De l'inutilité d'une constitutionnalisation du droit de l'environnement?. *Petites affiches*.
- Lacoste, Y. (2007). *Το νερό στον κόσμο Οι μάχες για τη ζωή*. Γνώσεις του 21^{ου} Αιώνα, Εκδόσεις Κασταλία.
- Prieur, M. (2014). Promesses et réalisations de la charte de l'environnement. *Les nouveaux Cahiers du Conseil constitutionnel*.
- Romi, R. (2016). Les principes du droit de l'environnement, Droit de l'environnement. *LGDJ Précis Domat*.
- Staub, J-M. (2014). L' invocabilité de la charte de l' environnement devant le juge administratif. *Petites affiches*.
- Μανιάτης, Α. (2018). Πτυχές της γαλλικής υδραυλικής και τεχνικής νομοθεσίας και λογοτεχνίας. *Σεμινάριο γαλλικής τεχνικής νομοθεσίας και λογοτεχνίας 2017-2018*.
- Μανιάτης, Α. (2017). Πτυχές της γαλλικής περιβαλλοντικής και τεχνικής νομοθεσίας. *Νόμος + Φύση*.
- Μπάλιας, Γ. (2014). *Η αρχή της προφύλαξης, Περιβαλλοντικοί Κίνδυνοι: Κανονιστικές ρυθμίσεις και πολυεπίπεδη διακυβέρνηση*. Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.
- Νικολόπουλος, Τ. (2003). Οι αρχές του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος. *Νόμος + Φύση*.
- Παραράς, Π. (2015). Το δικαίωμα στο (πόσιμο) νερό. *Δικαιώματα του Ανθρώπου*, Ν° 63/2015.
- Τζατζάκη, Β.Μ. (2012). *Το νερό στο δημόσιο και διεθνές δίκαιο*. Σειρά Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη.